

УДК 341.485[947.7:323.28]"1932/1933"

Костенко О. М.

ПРО ГОЛОДОМОР У СУЧАСНОМУ ЮРИДИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Стаття присвячена проблемі юридизації Голодомору 1932-1933 рр. в Україні, а саме визначенню його ознак і статусу в законодавстві України та міжнародному праві.

Голодомор 1932-1933 рр. в Україні - це драматичний урок для всього людства, який підтвердив ще раз таку істину: соціальна сваволя і соціальні ілюзії, проявляючись у порушенні природних законів суспільного життя людей, є основним джерелом небезпеки для людства. В Україні Голодомор був породженням соціальної сваволі і соціальних ілюзій, що набули форми тоталітаризму. У сучасних умовах протидія подібним рукотворним гуманітарним катастрофам має засновуватися на належних юридичних підставах. В Україні 26 листопада 2006 р. прийнято закон «Про Голодомор 1932-1933 рр. в Україні», який створює основу для юридизації Голодомору. Згідно з цим законом Голодомор «є геноцидом Українського народу», а «публічне заперечення Голодомору 1932-1933 рр. в Україні визнається наругою над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору, приниженням гідності Українського народу і є протиправним». Однак повній реалізації зазначених положень закону має сприяти, зокрема, вдосконалення юридичного визначення самого поняття «геноцид», яке на сьогодні ще не є, на нашу думку, адекватним самому явищу геноциду, що може проявлятися у різноманітних формах. Зокрема, ми вважаємо,

визначення поняття геноциду у Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р. формулювалося в умовах, коли про Голодомор в Україні не було достатньо відомо міжнародній спільноті. Тому ознаки Голодомору як різновиду геноциду не були відображені належним чином у ст. II зазначеної Конвенції. Для подальшого розвитку юридичного забезпечення протидії цьому явищу засобами юридичної відповідальності слід, на нашу думку, виходити з положень, викладених у тезах:

1. Той соціальний феномен, що ми його називаємо Голодомором 1932-1933 рр. в Україні, вимагає належної юридизації, тобто визначення його ознак і статусу в законодавстві України і в міжнародному праві.

2. Для належної юридизації Голодомору потрібен критерій юридизації. Цей критерій можна вивести, на нашу думку, з допомогою принципу соціального натуралізму, згідно з яким Голодомор слід розглядати в контексті такого питання: «Чи був він проявом волі і свідомості людей, який полягав у порушенні природних законів суспільного життя, а отже, і заснованих на них прав і свобод людини?».

3. Сьогодні є всі підстави вважати, що Голодомор - це наслідок діяльності людей, котра була проявом їхньої соціальної сваволі та їхніх соціальних ілюзій і полягала в порушенні природних законів суспільного життя людей, а отже, і заснованих на цих законах прав і свобод людини. Ця діяльність в Україні здійснювалась із використанням інструменту державної влади.

4. Таким чином, Голодомор, будучи порушенням природних законів суспільного життя людей, має визнаватися у законодавстві України і в міжнародному праві забороненою діяльністю людей, яка підлягає юридичній відповідальності.

5. Стосовно існуючих видів забороненої діяльності людей Голодомор 1932-1933 рр. в Україні може кваліфікуватися за ознаками злочину геноциду. Проте для цього необхідно ставити питання про доповнення визначених у міжнародному праві і у Кримінальному кодексі України ознак, за якими діяння визнається геноцидом.

6. Сьогодні у ст. II Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього і в ст. 6 Римського Статуту міжнародного кримінального суду геноцид характеризується як діяння, що «вчиняється з наміром повністю або частково знищити будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку». Таким же чином визначається геноцид у ст. 442 КК України. Це визначення не відображає належним чином ознак, що мав, зокрема, Голодомор 1932-1933 рр. в Україні, і підлягає вдосконаленню. Воно є обмеженим, бо дає підстави тлумачити, що геноцид має місце лише тоді, коли знищується людська група за національними, етнічними, расовими чи релігійними ознаками - знищення людської групи за іншою ознакою напевно вже не є геноцидом. Користаючись із цього юридичного недоліку у визначенні ознак геноциду,

саме до такого тлумачення звертаються деякі країни, політики й окремі особи, що відмовляють у визнанні Голодомору в Україні геноцидом.

7. Голодомор в Україні має ознаки діяння, спрямованого на знищення людської групи, визначеної можновладцями як такої, що перешкоджає здійснюваним ними соціальним перетворенням на теренах України, які суперечили природним законам суспільного життя людей, тобто були протиприродними і тому порушували природні права і свободи людини. Відповідно до заснованої на принципі соціального натуралізму доктрини юриспруденції і світової законодавчої практики порушення тим чи іншим діянням природних законів суспільного життя людей є підставою для визнання цього діяння злочином. **Таким є юридичний контекст, у якому і слід розглядати визнання Голодомору геноцидом.**

8. Виходячи з викладеного, слід, на нашу думку, ставити питання про ініціювання Україною як учасницею Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього доповнення ознак геноциду у цій Конвенції і національному законодавстві України (ст. 442 КК України) та інших країн такою ознакою: «повне або часткове знищення будь-якої соціальної групи, що являє собою порушення прав і свобод людини» - чи в іншій подібній редакції.

Запропоноване доповнення, на нашу думку, позбавить тих, хто, виходячи з формальних ознак геноциду, зазначених у Конвенції, не визнає Голодомор в Україні як геноцид, будь-яких підстав стверджувати це в юридичному сенсі. Більше того, воно сприятиме вдосконаленню юридичної підстави для встановлення кримінальної й адміністративної відповідальності за публічне заперечення Голодомору в Україні, так само як і Голокосту.

O. Kostenko

GREAT FAMINE IN MODERN LEGAL CONTEXT

The article deals with the problem of development of jurisprudence relating to Great Famine of 1932-1933 in Ukraine. It relates to issues of determining its features and status in Ukrainian legislation and on the international level.